

بخش اول

کلیات و مبانی آموزش قرآن

پیش‌گفتار

فلسفه‌ی آموزش قرآن در آموزش و پرورش
رویکرد برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
اصول ماکم بر آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
اهداف کلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
جدول اهداف آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
جدول وسعت و توالی مفاهیم و مهارت‌های آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی
جدول راهنمای آموزش دروس کتاب آموزش قرآن در پایه‌ی سوم ابتدایی
محتوای کتاب آموزش قرآن پایه‌ی سوم ابتدایی
فرایند کلی تدریس
نمونه‌ی اشاره صمیم به بخش‌های کلمات
رفع اشکالات روفوانی دانش‌آموزان
مهم‌ترین علل بروز مشکلات در روفوانی قرآن
ارزش‌یابی مستمر و پایانی و پیشرفت تمصیلی
شیوه‌ی کسر نمره در ارزش‌یابی پایانی
وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن
ارتقای سواد قرآنی آموزگاران
آشنایی خانواده‌ی دانش‌آموزان با برنامه‌ی آموزش قرآن و نقش حمایتی آنان

فلسفه‌ی آموزش قرآن در آموزش و پرورش

هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ
يَتْلُوا عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ
وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ

سوره‌ی جمعه، آیه‌ی ۲

قرآن کریم از آغاز نزول تاکنون، سرچشمه‌ی بی‌پایان علوم و معارف اسلامی و محور تعلیم و تربیت دینی بوده است. تاریخ تعلیم و تربیت اسلامی با آموزش قرآن کریم از سوی پیامبر اکرم -صلی‌الله‌علیه‌وآله- آغاز شده است. آیه‌ی دوم سوره‌ی مبارکه‌ی جمعه، برنامه‌ی بعثت و رسالت پیامبر خاتم را در تلاوت آیات الهی، تزکیه‌ی مردم، تعلیم کتاب خدا و حکمت الهی خلاصه می‌کند. این آیه‌ی شریفه آن قدر اهمیت دارد که می‌توان گفت هدایت الهی، احکام دین و رستگاری در دو جهان، در گرو عمل به آن است.

برنامه‌ی آموزش قرآن در بی‌آن است که راهی روشن، مطمئن و دائمی برای انس و ارتباط همه‌ی مردم با قرآن کریم که به بهره‌گیری مادام‌العمر آنان از هدایت کتاب الهی منجر شود، باز کند. قرآن کتاب همه‌ی انسان‌هاست. هر فردی در هر سطحی از علم و تقوا - به شرط آن که زبان این کتاب را درک کند - می‌تواند از آن بهره‌گیرد (هُدًى لِلنَّاسِ؛ بقره/ ۱۸۵).

نظام تعلیم و تربیت اسلامی، باید زمینه‌ی بهره‌گیری مستقیم و دائمی از قرآن کریم را برای همه‌ی دانش‌آموزان فراهم آورد، در غیر این صورت این ضعف و نقصان در همه‌ی ارکان ایمان و انجام عمل صالح افراد جامعه تأثیر نامطلوب و غیرقابل جبرانی خواهد گذاشت. هر چند دست‌یابی به این هدف والا و یگانه وظیفه‌ی همه‌ی دروس است، ولی دروس تعلیم و تربیت دینی، به‌ویژه درس آموزش قرآن در این بین رسالت خاصی برعهده دارد.

مهم‌ترین پیشینه‌ی آموزش قرآن، آموزش‌های سنتی است که از دیرباز در همه‌ی جوامع اسلامی و از جمله ایران وجود داشته است. تلقی رایج از آموزش قرآن در سطح عمومی جامعه - حداقل در سده‌ی اخیر - توانایی روخوانی و روان‌خوانی قرآن کریم بوده است؛ یعنی از نظر عموم مردم و بسیاری از مراکز فرهنگی سنتی و حتی بخش قابل توجهی از صاحب‌نظران، هر فردی که می‌توانست قرآن را بخواند، اولین مرحله‌ی ضروری و عمومی آموزش را فراگرفته بود. هر چند همیشه برای آموزش مراحل بالاتر، به ویژه نسبت به فهم قرآن کریم توصیه‌هایی می‌شده است، اما پیش از سال‌های اخیر، هیچ آموزش مدون، جدی و ویژه برای عموم مردم نسبت به مراحل بالاتر از خواندن قرآن وجود نداشته است.

جامعیت آموزش قرآن

در برنامه‌ی فعلی آموزش قرآن که از سال ۱۳۷۷ آغاز شده است، جامعیت آموزش قرآن به‌عنوان یک اصل اساسی مورد توجه و اهتمام جدی قرار گرفته است. جامعیت آموزش قرآن در صدد آن است که بتواند به گونه‌ای اهداف و اجزای آموزش قرآن را ترسیم و تدوین کند که این آموزش با آن‌چه در آیه‌ی دوم سوره‌ی مبارکه‌ی جمعه آمده است، نسبتی قابل قبول داشته باشد.

از این رو، تعریف آموزش جامع قرآن چنین است:

آموزش جامع قرآن، فرایندی است برای دست‌یابی به توانایی خواندن، درک معنا، تدبر در آیات و آشنایی با معارف

قرآن به منظور انس و بهره‌گیری دائمی از قرآن کریم و تقویت ایمان و عمل صالح^۱. در صورتی که آموزش قرآن به صورت جامع انجام شود، دانش‌آموزان که آحاد جامعه را تشکیل می‌دهند، به «سوادقرآنی» دست می‌یابند. امروزه سواد در حوزه‌های مختلف علمی منحصر به کسب دانش یا مهارت نیست؛ بلکه این دانش و مهارت باید به ایجاد و تقویت نگرش خاصی منجر شود که موجب به‌کارگیری آموخته‌ها در زندگی و ارتباط دائمی فرد با آن‌ها باشد؛ و چه بسا زمینه‌ساز توسعه و گسترده‌گی آن علم شود.

سوادقرآنی

با توجه به جامعیت آموزش قرآن و نکات فوق در کسب «سواد» در حوزه‌های مختلف علوم، می‌توان سواد قرآنی را این چنین تعریف کرد:

«سواد قرآنی، اعتقاد و علاقه به یادگیری قرآن کریم و برخورداری از دانش و مهارت پایه به منظور بهره‌گیری مستمر و مادام‌العمر از قرآن کریم و انس دائمی با آن است».

مطابق این تعریف سواد قرآنی دارای ویژگی‌های زیر است:

۱- سواد قرآنی یک نیاز همگانی است. همه‌ی افراد جامعه با هر وضع اقلیمی، شغلی، اقتصادی، اجتماعی و ... برای آن که هویت انسانی - الهی خویش را بشناسند و از آن مراقبت کنند و زمینه‌ی شکوفایی تدریجی آن را فراهم آورند، به سواد قرآنی نیازمندند.

۲- سواد قرآنی از یک حدّ پایه برخوردار است. هر چند افراد با توجه به تفاوت‌هایی که در تحصیلات، شرایط اقتصادی و اجتماعی دارند، به سطوح مختلفی از سواد قرآنی نیازمندند ولی بهره‌مندی عموم از یک حدّ پایه ضروری است.

۳- حدّ سواد قرآنی در طول زمان در حال رشد است. با توجه به شرایط و امکانات مختلف در هر جامعه و نیز تغییرات این شرایط در طول زمان، این حدّ، نیازمند شناسایی و تعریف خاص است. برای مثال، ممکن است با توجه به شرایط و امکانات فعلی در آموزش قرآن، حدّ ضروری خواندن قرآن به صورت معمولی (فارسی‌خوانی) تعیین شود اما در آینده با ارتقای این شرایط، حد ضروری را، خواندن با لحن عربی تعیین کرد و یا حدّ برخی از دیگر مهارت‌های پایه را ارتقا بخشید.

۴- حداقل سواد قرآنی منجر به علاقه‌مندی خواندن مستمر قرآن کریم، فهم تدریجی معنای عبارات و آیات آن می‌شود و زمینه‌ی بهره‌گیری مادام‌العمر از آموزه‌های الهی را فراهم می‌کند.

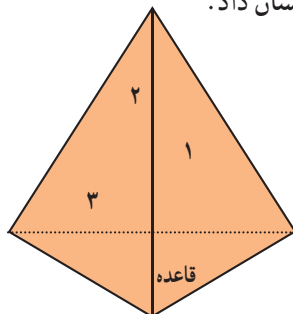
هدف از آموزش عمومی قرآن کریم، نمی‌تواند صرفاً دست‌یابی به دانش و مهارت خاصی درباره‌ی قرآن باشد، بلکه باید توانایی و قابلیت فراهم آورد که فرد بتواند ضمن انس و ارتباط دائمی با قرآن کریم، پیوسته خود را در معرض تزکیه و تعلیم الهی قرار دهد و از قرآن کریم بهره‌مند شود.

اجزای اصلی سواد قرآنی

با توجه به تعریف سواد قرآنی می‌توان برای سواد قرآنی سه جزء اصلی در نظر گرفت. این سه جزء عبارت‌اند از: خواندن قرآن کریم، درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم و تدبّر در آیات. تدبّر در آیات که از توصیه‌های اکید قرآن کریم و معصومان - علیهم السلام - است، از مهارت‌های عمومی می‌باشد که گاهی در زبان روایات به عنوان شرط اصلی بهره‌مندی از قرآن کریم بیان شده است تا آن‌جا که

۱- از آن‌جا که جامعیت آموزش قرآن یکی از اصول حاکم بر این برنامه است، این اصل و تعریف فوق در فصل بعدی همین کتاب بیش‌تر توضیح داده خواهد شد.

در روایتی از حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - نقل شده است که فرمودند: «لَا خَيْرَ فِي قِرَائَةِ لَا تَدْبُرُ فِيهَا»^۱. در صورتی که این سه جزء اصلی سواد قرآنی را در سه وجه یک هرم نشان دهیم، قاعده‌ی این هرم که بنیان و اساس نگهداری سه وجه آن است، انس دائمی با قرآن کریم خواهد بود. انس با قرآن کریم غیر از نقشی که در ایجاد مهارت‌های پایه‌ی سواد قرآنی دارد، هم نگهدارنده و حافظ این مهارت‌هاست و هم به عنوان محصول و ثمره‌ی اصلی سواد قرآنی محسوب می‌شود. از این رو، می‌توان اجزا و ثمره‌ی سواد قرآنی را در شکل زیر نشان داد.

- ۱- توانایی خواندن قرآن کریم
 - ۲- درک معنای عبارات و آیات قرآن کریم
 - ۳- تدبّر در آیات
- قاعده‌ی هرم : انس با قرآن کریم

مهم‌ترین جزء سواد قرآنی، انس با قرآن کریم است. روح حاکم و جهت‌گیری کلی برنامه‌ی آموزش قرآن از پیش دبستان تا پیش‌دانشگاهی فراهم آوردن زمینه‌های لازم برای دستیابی به انس با قرآن کریم است. حضرت امیرالمؤمنین علی - علیه السلام - می‌فرماید: «لَيْسَ كُنْ سَمِيرُكَ الْقُرْآنَ»^۲؛ باید مونس و همدم تو قرآن باشد.

انس با قرآن کریم، مراتب مختلف و مجموعه‌ای از علائق و ارتباط با قرآن کریم است که خواندن مستمر قرآن، درک معنای آیات، تدبّر در آن‌ها و پایبندی به آموزه‌های الهی در همه‌ی شئون زندگی مبتنی بر قرآن و عترت، لازمه‌ی همه‌ی مراحل و مراتب آن است. دستیابی به این امر اولاً، تدریجی است و در طول زمان از نظر کمی و کیفی ارتقا می‌یابد؛ ثانیاً، متناسب با اهداف هر یک از دوره‌ها و پایه‌های تحصیلی، موجب بهره‌مندی دانش‌آموزان از قرآن کریم می‌شود و در نهایت منجر به کسب توانایی و علاقه به بهره‌مندی مستمر و همیشگی از قرآن کریم خواهد شد.

رویکرد برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

رویکرد، نگاه و جهت‌گیری کلی حاکم بر اجزای یک برنامه است. معمولاً رویکرد هر برنامه، مهم‌ترین تفاوت‌ها و جهت‌گیری‌های جدید را نسبت به برنامه‌ی قبلی شامل می‌شود. از این رو رویکرد برنامه‌ی جدید آموزش قرآن، انس با قرآن کریم و جامعیت آموزش است. مهم‌ترین تأثیر این رویکرد، بر تعیین اهداف آموزش قرآن می‌باشد. این اهداف باید به گونه‌ای تعیین شود که از یک سو شامل همه‌ی حیطه‌های یادگیری؛ یعنی سه حیطه‌ی شناختی، مهارتی و عاطفی باشد و از سوی دیگر، همه‌ی موضوعات ضروری آموزش قرآن مانند کسب مهارت‌های گوناگون قرائت، درک معنای عبارات و آیات قرآن، شناخت قرآن و آشنایی با معارف آن را شامل شود.

در گذشته، آموزش قرآن در دوره‌های ابتدایی و راهنمایی و حتی دوره‌ی متوسطه عمدتاً بر کسب مهارت خواندن تأکید داشت و از برنامه‌ی جامعی برای دستیابی به فهم معنای عبارات و آیات قرآن برخوردار نبود. این فروکاستن آموزش به بخشی از آنچه که باید باشد، آسیب‌های فراوانی به همراه داشت که مهم‌ترین آن، خارج شدن آن از یک آموزش طبیعی و معنادار بود. دانش‌آموزان به دلیل توجه فرهنگ عمومی به قرآن کریم، این درس را با علاقه آغاز می‌کردند، ولی پس از مدت کوتاهی، انگیزه‌ی یادگیری کاهش می‌یافت؛ زیرا ایشان به دلیل عدم فهم معنای آیات و عبارات قرآن، از برقراری ارتباط با موضوع یادگیری ناتوان بودند.

۱- کافی، ج ۱، ص ۳۶.

۲- غررالحکم، ص ۱۱۱.

هرچند به دلیل جامعیت آموزش، به شیوه‌ی مناسب و با رعایت ظرفیت روحی و ذهنی دانش‌آموزان، به سایر اهداف آموزش قرآن نیز توجه شده است، ولی در برنامه‌ی فعلی آموزش قرآن نیز مهم‌ترین هدف در دوره‌ی ابتدایی، کسب مهارت خواندن قرآن کریم است. در بخش‌های آینده با اجزای آموزش قرآن که هر کدام متکفل دست‌یابی به بخشی از اهداف جامع آموزش قرآن‌اند، آشنا می‌شوید.

اصول حاکم بر برنامه‌ی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی^۱

۱- توجه جدی به موضوع انس به قرآن کریم و علاقه به یادگیری آن در تمام مسائل اعم از تعیین اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزش‌یابی

توضیح: اهداف باید به‌گونه‌ای باشد که با توانایی‌های ذهنی و روانی دانش‌آموزان هم‌خوانی داشته و دست‌یافتنی باشد. محتوا جذاب و متنوع و در جهت اهداف تنظیم شود. استفاده‌ی هرچه بیشتر از روش‌هایی که منجر به مشارکت خلاق و حضور فعال دانش‌آموز در فرایند یاددهی - یادگیری شود. همچنین ارزش‌یابی منجر به تقویت حیطه‌ی عاطفی فراگیر شود و دور از شرایط اضطراب‌آور انجام پذیرد.

۲- تعیین اهداف درس قرآن با توجه به اهداف آموزشی و پرورشی دوره‌ی ابتدایی مصوب شورای عالی آموزش و پرورش

۳- جامعیت آموزش قرآن با تأکید بر آموزش روخوانی و روان‌خوانی قرآن

توضیح: جامعیت آموزش قرآن یعنی علاوه بر آموزش روخوانی، روان‌خوانی که هدف اصلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی است، به سایر اهداف آموزش قرآن مانند آشنایی با برخی از دستورات اخلاقی و تربیتی قرآن متناسب با سن فراگیران و زیباخوانی قرآن ... توجه شود.

۴- در نظر گرفتن اهداف مشترک دوره‌ی ابتدایی در اهداف درس قرآن و توجه به ارتباط افقی این درس با سایر دروس

توضیح: در درس قرآن به اهداف تربیتی، اخلاقی، اجتماعی و ... که از اهداف مشترک دوره‌ی ابتدایی است توجه شده است.

۵- تأکید بر سهل‌الوصول بودن اهداف، محتوا، روش‌های تدریس و شیوه‌های ارزش‌یابی، با در نظر گرفتن اصول روان‌شناسی یادگیری

توضیح: به‌عنوان مثال، در آموزش روخوانی باید به برخی اصولی مانند: استفاده از دانسته‌ها و تجربه‌های قبلی دانش‌آموزان، توجه به تکرار و تمرین و تجربه‌ی اهداف به مراحل مختلف برای دست‌یابی تدریجی به آن‌ها، به‌ویژه با توجه به استعداد‌های فردی دانش‌آموزان، توجه شود. همچنین ارزش‌یابی از توانایی‌های دانش‌آموزان باید به احساس موفقیت آن‌ها و تشویق ایشان به پیشرفت منجر شود.

۶- جذاب و دلپذیر بودن محتوا و روش‌های تدریس، با تأکید بر استفاده از هنر، به‌منظور دست‌یابی هرچه بیشتر به پیامدهای عاطفی آموزش

۷- تناسب محتوا با نیازها، علایق و توانایی دانش‌آموزان

۸- تأکید بیش‌تر بر مهارت‌های عملی نسبت به دانش نظری به‌ویژه مهارت‌های سمعی و بصری

توضیح: آنچه در بیش‌تر قسمت‌های آموزش قرآن اهمیت دارد، کسب مهارت عملی است تا دانش نظری؛ برای مثال، چگونگی خواندن نماد تنوین (ـً) اهمیت دارد نه تعریف آن و یا این‌که تنوین ترکیبی است از حرکات کوتاه و نون ساکن؛ این اصل در انتخاب نوع رسم‌الخط نیز کارساز است. برای مثال، یکی از قواعد پرگفت‌وگویی روخوانی چگونگی اشباع حرکت «هاء» ضمیر است.

۱- این اصول حاکم بر همه‌ی اجزای برنامه‌ی آموزش است. از این رو باید برخی از آن‌ها توسط برنامه‌ریزان، برخی توسط کارشناسان و برخی توسط آموزگاران باید مورد توجه

و عمل قرار گیرد.

همان طور که می بینید، حتی اسم این قاعده، سنگین و نامأنوس است، در حالی که با نوعی نگارش خاص، به بیان این قاعده و یادگیری آن نیازی نیست و دانش آموز می تواند بدون نیاز به این قاعده، موارد مربوط به آن را کاملاً صحیح بخواند.

۹- انعطاف پذیری روش های تدریس با در نظر گرفتن شرایط مختلف

توضیح: استفاده از لوحه در آموزش قرآن بسیار اهمیت دارد، ولی اگر به هر دلیلی لوحه در دسترس نبود، آموزگار تدابیری بیندیشد تا نقش لوحه به شکل دیگری اجرا شود (از طریق نوشتن روی تابلو و...). یا اگر نوار آموزشی موجود نبود، با توجه به نقش نوار در زیباخوانی، خود آموزگار و یا حیثاً دانش آموزی که صوت زیبایی دارد، آیات را تلاوت کند.

۱۰- تأکید بر الگوگیری در آموزش قرائت قرآن

توضیح: در آموزش زیباخوانی قرآن به جای پرداختن به آموزش نظری تجوید، به طور عملی بر شنیدن قرائت آیات از نوار آموزشی و الگوگیری از آن تأکید می شود. در نوار آموزشی به طور نسبی تمام مهارت های تجوید و زیباخوانی رعایت شده است. دانش آموزان می توانند با تقلید و الگوگیری از نوار به طور عملی برخی از این مهارت ها را بیاموزند.

۱۱- مبتنی بودن آموزش روخوانی بر سیر سوادآموزی فارسی و استفاده از رسم الخط نزدیک به خط فارسی

توضیح: با توجه به آموخته های دانش آموزان در درس فارسی، مصوت های شش گانه و صامت ها در درس قرآن تدریس نمی شود و دانش آموزان براساس آنچه در فارسی آموخته اند، بسیاری از کلمات و عبارات قرآنی را بدون هیچ گونه آموزش جدیدی می توانند بخوانند.

۱۲- کلمات و ترکیباتی که از قرآن برای آموزش روخوانی براساس سیر سوادآموزی انتخاب می شود، باید حتی الامکان در کتاب درسی به نحوی ارائه شود که ارتباط آن ها با آیات قرآنی احساس شود.

۱۳- اولویت دادن به روش های فعال تدریس و کار گروهی دانش آموزان

توضیح: تقریباً در همه ی مراحل آموزش روخوانی، تدریس با خواندن دانش آموزان آغاز می شود و معلم بیش تر نقش هدایت کننده دارد و تنها تدریس برخی موارد خاص مانند آموزش نمادهای جدید رسم الخط قرآن به عهده ی اوست و یا در آموزش پیام های زندگی، دانش آموزان به کمک یکدیگر و با بیان مصادیقی درباره ی پیام ها در فرایند یاددهی - یادگیری مشارکت جدی دارند.

۱۴- استفاده از فناوری آموزشی متناسب با قداست و شأن قرآن کریم

توضیح: از سی دی یا نوارهای صوتی و تصویری مناسبی استفاده شود که در آن ها آهنگ و یا ریتم های نامناسب به کار نرفته باشد.

۱۵- ضرورت آموزش قرآن توسط آموزگار پایه

دلایل ضرورت:

۱- هم خوانی با منطق کلی ضرورت تک معلمی در دوره ی ابتدایی

۲- شناخت و ارتباط بیش تر آموزگار پایه با دانش آموزان

۳- استفاده از فرصت های مناسب برای برقراری ارتباط افقی میان دروس فقط برای آموزگار پایه ممکن است.

۴- امکان تنظیم فاصله ی جلسات تدریس در طول هفته فراهم می شود و دیگر لزومی ندارد درس قرآن در دو ساعت پشت سر هم

و در یک روز برگزار شود.

۱۶- ارتقای توانایی آموزگاران با استفاده از شیوه‌های متنوع و مؤثر

توضیح: استفاده از روش‌هایی که زمینه‌ی تعلیم و تعلم همزمان را فراهم نموده و موجب ارتقای صلاحیت‌های حرفه‌ای آموزگاران می‌شود؛ یعنی روش‌های آموزش به‌نحوی است که موجب ارتقای توانایی معلمان و انس و علاقه‌ی بیش‌تر آن‌ها به قرآن کریم می‌شود.

۱۷- استفاده از زمان و فضای مناسب برای آموزش قرآن

توضیح: گاهی به دلایل مختلفی درس قرآن در آخرین ساعات روز آخر هفته تدریس می‌شود که به هیچ‌وجه زمان مناسبی

نیست.

۱۸- ضرورت استمرار در آموزش قرآن و رعایت تعدد و فاصله‌ی جلسات تدریس در طول هفته

۱۹- اختصاص دادن مدت زمان آموزش لازم، برای دست‌یابی به اهداف درس قرآن

۲۰- نظارت و پشتیبانی از برنامه‌ی آموزش قرآن به منظور تقویت جایگاه این درس در دوره‌ی ابتدایی

۲۱- وجود ویژگی‌های زیر در شیوه‌های ارزش‌یابی ضروری است:

الف) تقویت علاقه‌ی دانش‌آموزان نسبت به یادگیری

ب) توجه به دو اصل تشویق و احساس موفقیت در فرایند ارزش‌یابی

ج) حفظ و تقویت منزلت و اهمیت درس قرآن در میان سایر دروس

در ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی دانش‌آموزان باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا و یا سهل‌انگاری پرهیز کرد.

د) حرکت از ارزش‌یابی توصیفی به سمت ارزش‌یابی کمی. در شرایط فعلی ارزش‌یابی این درس در پایه‌ی اول و دوم ابتدایی

توصیفی و در سایر پایه‌ها مانند سایر دروس کمی است. در آینده نیز شیوه‌ی ارزش‌یابی درس قرآن، از نظر کیفی یا کمی بودن مانند سایر دروس خواهد بود.

ه) توجه به اصل تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان

و) دور بودن از محیط‌های اضطراب‌آور

۲۲- اشاعه‌ی برنامه‌ی آموزش قرآن از راه‌های گوناگون، به‌ویژه بهره‌گیری از اولیای دانش‌آموزان و صدا و سیما

توضیح: باید از راه‌های مختلف اولیای دانش‌آموزان را با اهداف، روش‌های تدریس و سطوح مورد انتظار یادگیری دانش‌آموزان

در درس قرآن آشنا کرد.

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

اهداف کلی آموزش قرآن در دوره‌ی ابتدایی

- ۱- آشنایی با قرآن کریم به‌عنوان کلام الهی و کتاب آسمانی
- ۲- تقویت انس و علاقه به قرآن کریم و یادگیری آن
- ۳- توانایی روخوانی قرآن به‌صورت شمرده و آرام از روی مصحف با رسم‌الخط آموزشی
- ۴- توانایی خواندن آیات کتاب درسی به‌صورت روان یا آهنگین
- ۵- آشنایی با قواعد ضروری روخوانی قرآن
- ۶- حفظ برخی از سوره‌های کوتاه کتاب درسی
- ۷- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم
- ۸- فراگیری معنای برخی از کلمات ساده و عبارات کوتاه قرآن
- ۹- ایجاد و تقویت علاقه به شنیدن، خواندن و فهم معنای آیات قرآن کریم

- ۱۰- آشنایی با مفهوم برخی از پیام‌های قرآن
- ۱۱- شناخت و تقویت استعدادهای دانش‌آموزان، در گرایش‌های مختلف آموزش قرآن

اهداف آموزش قرآن در پایه‌ی سوم ابتدایی

(در چارچوب طرح ارتقا)

- ۱- آیات کتاب درسی و آیات قرآن کریم را به کمک خط آموزشی به‌صورت آرام و شمرده می‌خواند.
- ۲- قواعد اصلی روخوانی قرآن را هنگام خواندن آیات و عبارات قرآنی رعایت می‌کند.
- ۳- به خواندن روزانه‌ی قرآن کریم علاقه نشان می‌دهد.
- ۴- عبارات و اذکار نماز را به‌صورت آهنگین یا روان می‌خواند.
- ۵- مفهوم پیام‌های قرآنی کتاب را به زبان ساده بیان می‌کند.
- ۶- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده‌ی قرآن را می‌داند.
- ۷- با داستان‌های قرآنی کتاب آشنا می‌شود.
- ۸- به شنیدن قرائت زیبای قرآن، زیبا خواندن آن و حفظ برخی از آیات و پیام‌های قرآنی کتاب علاقه‌مند است.

جدول اهداف آموزش قرآن در دوره ابتدایی (ناظر بر هریک از موضوعات آموزش)

پایه	موضوع
اول	<p>برخی از کلمات و عبارات سادهی قرآنی کتاب را براساس سیر سوادآموزی فارسی می خواند.</p>
دوم	<p>سوره ها و عبارات قرآنی هر درس را به صورت ساده و شمرده می خواند.</p>
سوم	<p>آیات و عبارات قرآنی کتاب را به صورت ساده و آرام شمرده می خواند.</p>
پایه	<p>گوش دادن و قرانت آهنگین آیات و عبارات قرآنی</p>
اول	<p>۱- در خواندن آهنگین و جمعی سوره های کتاب درسی، مشارکت می کند. ۲- با گوش دادن به قرانت آیات قرآن و نگاه کردن به عبارات آن ها، سوره های کتاب را به صورت آهنگین می خواند.</p>
دوم	<p>برخی از نشانه ها و نمادهای رسم الخط قرآن را می شناسد.</p>
سوم	<p>۱- نشانه ها و نمادهای خاص رسم الخط قرآن را می شناسد. ۲- قواعد اصلی روخوانی قرآن را هنگام خواندن آیات رعایت می کند. ۳- با چگونگی خواندن عبارات دارای حروف ناخوانا آشنا می شود.</p>
پایه	<p>پیام قرآنی</p>
اول	<p>با معنای برخی از عبارات سادهی قرآن (به زبان کودکانه یا شعر) آشنا می شود.</p>
دوم	<p>با مفاهیم سادهی برخی از پیام های قرآنی آشنا می شود و می تواند مفهوم آن را با زبان کودکانه بیان کند.</p>
سوم	<p>معنای برخی از کلمات سادهی پیام های قرآنی کتاب را می داند.</p>
پایه	<p>معنای کلمات و عبارات</p>
اول	<p>با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.</p>
دوم	<p>۱- به شنیدن قرانت زیبای سوره های کتاب علاقه نشان می دهد. ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد و به آن احترام بگذارد.</p>
سوم	<p>۳- با بعضی از آداب خواندن قرآن آشنا می شود.</p>
پایه	<p>انس و علاقه به قرآن و یادگیری آن</p>
اول	<p>با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.</p>
دوم	<p>۱- به شنیدن قرانت زیبای سوره های کتاب علاقه نشان می دهد. ۲- دوست دارد کتاب قرآن خود را پاکیزه نگه دارد.</p>
سوم	<p>۳- با بعضی از آداب خواندن قرآن آشنا می شود.</p>

جدول اهداف آموزش قرآن در دوره ابتدایی

پایه	موضوع
پنجم	چهارم
روخوانی	روخوانی
<p>۱- آیات قرآنی کتاب را به صورت معمولی می خواند.</p> <p>۲- آیات قرآن کریم را از روی مصحف خط آموزشی به صورت شمرده می خواند.</p>	<p>۱- آیات قرآنی کتاب را به صورت معمولی می خواند.</p> <p>۲- با رسم الخط مصحف آشنا می شود.</p>
گوش دادن و قرانت	گوش دادن و قرانت
<p>با گوش دادن به قرانت آیات کتاب درسی، آن ها را به صورت روان یا آهنگین می خواند.</p>	<p>با گوش دادن به قرانت آیات کتاب درسی، آن ها را به صورت روان یا آهنگین می خواند.</p>
آهنگین آیات و عبارات	آهنگین آیات و عبارات
<p>با نحوه خواندن صحیح نون ساکن نزد تنوین (التقاء ساکنین)، آشنا می شود.</p>	<p>۱- قواعد وقف را در آخر آیات و عبارات قرآنی رعایت می کند.</p> <p>۲- با چگونگی خواندن حروف مقطعه آشنا می شود.</p> <p>۳- با علامت مد و کاربرد آن آشنا می شود.</p>
قواعد روخوانی	قواعد روخوانی
<p>با مفاهیم ساده برخی از پیام های دیگر قرآنی آشنا می شود و می تواند مفهوم آن را با زبان کودکانه بیان کند.</p>	<p>با مفاهیم ساده برخی از پیام های دیگر قرآنی آشنا می شود و می تواند مفهوم آن را با زبانی کودکانه بیان کند.</p>
پیام قرآنی	پیام قرآنی
<p>۱- معنای برخی از کلمات آشنا و ساده ی قرآن را می داند.</p> <p>۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.</p>	<p>۱- معنای برخی کلمات آشنا و ساده قرآن را می داند.</p> <p>۲- برخی از عبارات ساده و کوتاه قرآن را معنا می کند.</p>
معنای کلمات و عبارات	معنای کلمات و عبارات
<p>با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.</p>	<p>با داستان های قرآنی کتاب آشنا می شود.</p>
داستان	داستان
<p>۱- به شنیدن قرانت آیات قرآن کریم و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است.</p> <p>۲- علاقه دارد معنای آیات و عبارات قرآنی کتاب را بداند.</p> <p>۳- به حفظ برخی از آیات و پیام های قرآنی علاقه مند است.</p> <p>۴- دوست دارد هر روز مقداری قرآن بخواند.</p>	<p>۱- به شنیدن قرانت آیات قرآن کریم و زیبا خواندن آن ها علاقه مند است.</p> <p>۲- علاقه دارد معنای آیات و عبارات قرآنی کتاب را بداند.</p> <p>۳- به حفظ برخی از آیات و پیام های قرآنی علاقه مند است.</p> <p>۴- دوست دارد هر روز مقداری قرآن بخواند.</p>
انس و علاقه به قرآن و یادگیری آن	انس و علاقه به قرآن و یادگیری آن

جدول وسعت و توانی مفاهیم و مهارت‌های آموزش قرآن در دوره ابتدایی

پایه		مهارت‌ها	
سرفصل	اول	دوم	سوم
گوش دادن	شرکت در جمع خوانی هفت سوره‌ی کوتاه از جزء سی ام	شرکت در جمع خوانی چهارده سوره‌ی کوتاه از جزء سی ام	شرکت در جمع خوانی اذکار نماز
قرائت نوار آموزشی	روخوانی برخی از کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی براساس سوادآموزی فارسی	روخوانی سوره‌ها و عبارات قرآنی کتاب درسی	روان خوانی اذکار نماز
روخوانی و روان خوانی	خواندن کلمات دارای تشدید و کلماتی که به حروف ناخوانای متمایز ختم می‌شود.	خواندن کلماتی که دارای «الف» کوچک، کاف بی سرکج، تة، تنوین، همزه، حروف توخالی و اتصالات است.	خواندن کلمات با نمادها و نشانه‌های مختلف رسم الخط قرآنی
نمادهای خاص رسم الخط قرآن	آشنایی با پیام قرآن	آشنایی با برخی از پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان	آشنایی با برخی از پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان
معنای کلمات و عبارات	آشنایی با معنای برخی سوره‌ها به زبان ساده کودکانه با به صورت شعر	آشنایی با معنای برخی کلمات ساده‌ی قرآن	آشنایی با معنای برخی کلمات ساده‌ی قرآنی
داستان	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی	آشنایی با چند داستان قرآنی
چهارم	پنجم	ششم	هفتم
شرکت در جمع خوانی آیات قرآن کریم	خواندن آیات قرآن کتاب درسی به صورت معمولی	خواندن آیات قرآن از روی مصحف با خط آموزشی به صورت شمرده و معمولی	خواندن صحیح حروف مقطعه و کلماتی که دارای علامت مد هستند و خواندن ترکیب‌های دارای التقای دو ساکن
توانایی خواندن قرآن کامل با رسم الخط آموزشی به صورت شمرده و آرام	رعایت قواعد وقف در آخر آیات	خواندن حروف مقطعه	رعایت کشش مد
آشنایی با برخی از پیام‌های اخلاقی و تربیتی قرآن مناسب کودکان	آشنایی با ترجمه‌ی برخی از آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی و معنای برخی کلمات، ترکیب‌ها و عبارات ساده و بر کاربرد قرآن	آشنایی با ترجمه‌ی برخی از آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی و معنای برخی کلمات، ترکیب‌ها و عبارات ساده و بر کاربرد قرآن	آشنایی با چند داستان قرآنی

جدول راهنمای آموزش دروس فصل اول کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

عنوان درس	آموزش نماز							
اهداف	توانایی خواندن صحیح اذکار و عبارات نماز							
جلسه	اول	دوم	سوم	چهارم	پنجم	ششم	هفتم	هشتم
مهارت‌ها	توانایی روخوانی عبارات اذان و اقامه	توانایی روخوانی سوره حمد	توانایی روخوانی سوره توحید و ذکر قنوت	توانایی روخوانی اذکار رکوع، قیام، سجده، استغفار و برخاستن	توانایی روخوانی تسبیحات اربعه و تشهد	توانایی روخوانی سلام و آیهی صلوات	توانایی خواندن یک نماز دو رکعتی و سه رکعتی	توانایی خواندن یک نماز چهار رکعتی
فعالیت‌های یادگیری	۱- لوحه خوانی عبارات و اذکار نماز همراه با اشاره‌ی معلم ۲- روخوانی اذکار اذان، اقامه و نماز ۳- استماع نوار آموزشی نماز و هم خوانی با آن							
مواد و تجهیزات	کتاب، لوحه‌ی آموزشی، نوار آموزشی نماز و کتاب راهنمای معلم							
روش ارزش‌یابی	پرسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر							

جدول راهنمای آموزش دروس فصل دوم کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مهارت	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش ارزش‌یابی
۱	روز اول	یادآوری ترکیب حروف و حرکات	توانایی خواندن ترکیب حروف و کلمات و عبارات مربوطه	<p>۱- لوحه خوانی، همراه با اشاره‌ی معلم</p> <p>۲- روخوانی کلمات و عبارات دروس فصل دوم کتاب آموزش قرآن</p>	کتاب، لوحه‌ی آموزشی و کتاب راهنمای معلم	پرسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر و پایانی
۲	روز دوم	یادآوری حرف ساکن	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای حرف ساکن			
۳	روز سوم	تمرین حرف ساکن	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای حرف ساکن			
۴	روز چهارم	یادآوری تنوین	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای تنوین			
۵	روز پنجم	تمرین تنوین	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای تنوین			
۶	روز ششم	یادآوری تشدید	توانایی خواندن بخش‌ها و کلمات و عبارات دارای حرف مشدد			
۷ و ۸	روز هفتم و هشتم	تمرین تشدید	توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای حرف مشدد			
۹	روز نهم	یادآوری خواندن نمادهای «هـ» و «هـ»	کسب توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای «هـ» و «هـ»			
۱۰	روز دهم	تمرین نمادهای روز قبل	کسب توانایی خواندن کلمات و عبارات دارای «هـ» و «هـ»			

جدول راهنمای آموزش دروس فصل دوم کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مهارت	فعالیت های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش ارزش یابی
۱۱	روز یازدهم	آشنایی با پایه های همزه	مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای پایه ی همزه			
۱۳ و ۱۲	روز دوازدهم و سیزدهم	تمرین پایه ی همزه	مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای پایه ی همزه			
۱۴	روز چهاردهم	آشنایی با حروف ناخوانای «ی» و «الف» بعد از «واو» آخر	مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای حروف ناخوانای «ی» و «الف» بعد از «واو» آخر			
۱۵	روز پانزدهم	تمرین حروف ناخوانای «ی» و «الف» بعد از «واو» آخر	مهارت خواندن کلمات و عبارات دارای حروف ناخوانای «ی» و «الف» بعد از «واو» آخر			
۱۶	روز شانزدهم	آشنایی با حروف ناخوانای قبل از حرف ساکن	مهارت خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از حرف ساکن		کتاب، لوحه ی آموزشی و کتاب راهنمای معلم	
۱۷	روز هفدهم	تمرین خواندن اتصال عبارات دارای ناخوانای قبل از حرف ساکن	مهارت خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از حرف ساکن			
۱۸	روز هجدهم	آشنایی با حروف ناخوانای قبل از تشدید	مهارت خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از تشدید			
۱۹	روز نوزدهم	تمرین خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از تشدید	مهارت خواندن اتصال عبارات دارای حروف ناخوانای قبل از تشدید			پرسش های شفاهی در قالب ارزش یابی مستمر و پایانی

جدول راهنمای آموزش دروس فصل دوم کتاب آموزش قرآن پایهی سوم ابتدایی

شماره درس	عنوان درس	اهداف	مهارت‌ها	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش ارزش‌یابی
۲۰	روز بیستم	ارتقای توانایی روخوانی قرآن کریم	مهارت خواندن آیات روزهای بیستم تا سی و سوم	روخوانی آیات ۱ تا ۵ سوره فتح	کتاب درسی و کتاب راهنمای معلم	پرسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر و پایانی
۲۱	روز بیست و یکم			روخوانی آیات ۱ تا ۸ سوره انسان		
۲۲	روز بیست و دوم			روخوانی آیات ۷۸ تا ۹۰ سوره شعراء		
۲۳	روز بیست و سوم			روخوانی آیات ۱ تا ۳ سوره سَبَأ		
۲۴	روز بیست و چهارم			روخوانی آیات ۹۵ تا ۹۸ سوره انعام		
۲۵	روز بیست و پنجم			روخوانی آیات ۹ تا ۱۰۹ سوره صافات		
۲۶	روز بیست و ششم			روخوانی آیات ۱ تا ۵ سوره انعام		
۲۷	روز بیست و هفتم			روخوانی آیات ۱ تا ۵ سوره صف		
۲۸	روز بیست و هشتم			روخوانی آیات ۱۸ تا ۲۳ سوره حشر		
۲۹	روز بیست و نهم			روخوانی آیات ۷۸ تا ۸۴ سوره اسراء		
۳۰	روز سی و ام			روخوانی آیات ۱۸۹ تا ۱۹۴ سوره آل عمران		
۳۱	روز سی و یکم			روخوانی آیات ۱۱۴ تا ۱۱۷ سوره مائده		
۳۲	روز سی و دوم			روخوانی آیات ۱ تا ۶ سوره جمعه		
۳۳	روز سی و سوم	روخوانی آیات ۱۵۹ تا ۱۸۲ سوره صافات				

جدول راهنمای آموزش دروس فصل سوم کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

ماه	هفته	اهداف	مهارت‌ها	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش ارزش‌یابی				
بهمن	اول	۱- ارتقای توانایی خواندن قرآن کریم ۲- آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی ۳- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم ۴- تقویت صحیح خوانی اذکار و عبارات نماز	۱- مهارت خواندن آیات فصل سوم ۲- آشنایی با مفاهیم برخی از پیام‌ها و داستان‌های قرآن کریم	۱- خواندن آیات ۱ تا ۵ سوره ی بقره ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی نماز ۳- خواندن عبارات اذان	کتاب درسی و کتاب راهنمای معلم	پرسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر و پایانی				
				۱- خواندن آیات ۲۵ تا ۴۱ سوره ی ابراهیم ۲- آشنایی با داستان قرآنی چشمه‌ی زمزم ۳- خواندن سوره‌های حمد و توحید						
	۱- خواندن آیات ۲۱ تا ۲۷ سوره ی اسراء ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی احسان به پدر و مادر ۳- خواندن ذکر قنوت									
	۱- خواندن آیات ۵۵ تا ۶۰ سوره ی آل عمران ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی ستمگران ۳- خواندن ذکر رکوع									
دوم	دوم			۱- خواندن آیات ۱۳ تا ۲۸ سوره ی طه (طاها) ۲- آشنایی با داستان قرآنی پیامبری حضرت موسی علیه السلام ۳- خواندن ذکر سجده						
				۱- خواندن آیات ۴۸ تا ۵۰ سوره ی مائده ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی انجام کار خوب ۳- خواندن ذکر تسبیحات اربعه						
سوم	چهارم							۱- خواندن آیات ۱۱۴ تا ۱۲۲ سوره ی طه ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی علم آموزی ۳- خواندن ذکر تشهد		
								۱- خواندن آیات ۱ تا ۵ سوره ی بقره ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی نماز ۳- خواندن عبارات اذان		
دوم	اول				۱- خواندن آیات ۲۵۶ و ۲۵۷ سوره ی بقره (آیه الکرسی) ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی عفو ۳- خواندن عبارات اقامه‌ی نماز					
					۱- خواندن آیات ۲۱ تا ۲۷ سوره ی اسراء ۲- آشنایی با داستان قرآنی چشمه‌ی زمزم ۳- خواندن سوره‌های حمد و توحید					
اول	دوم						۱- خواندن آیات ۱ تا ۵ سوره ی بقره ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی نماز ۳- خواندن عبارات اذان			
							۱- خواندن آیات ۲۵ تا ۴۱ سوره ی ابراهیم ۲- آشنایی با داستان قرآنی چشمه‌ی زمزم ۳- خواندن سوره‌های حمد و توحید			
دوم	اول					۱- خواندن آیات ۲۱ تا ۲۷ سوره ی اسراء ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی احسان به پدر و مادر ۳- خواندن ذکر قنوت				
						۱- خواندن آیات ۲۵ تا ۴۱ سوره ی بقره (آیه الکرسی) ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی عفو ۳- خواندن عبارات اقامه‌ی نماز				
سوم	چهارم					۱- خواندن آیات ۱۱۴ تا ۱۲۲ سوره ی طه ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی علم آموزی ۳- خواندن ذکر تشهد				
						۱- خواندن آیات ۱ تا ۵ سوره ی بقره ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی درباره‌ی نماز ۳- خواندن عبارات اذان				

جدول راهنمای آموزش دروس فصل سوم کتاب آموزش قرآن پایه سوم ابتدایی

ماه	هفته	اهداف	مهارت‌ها	فعالیت‌های یادگیری	مواد و تجهیزات	روش ارزش‌یابی
اسفند	اول	۱- ارتقای توانایی خواندن قرآن کریم ۲- رفع اشکالات روخوانی قرآن کریم ۳- آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی ۴- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم ۵- تقویت صحیح‌خوانی اذکار و عبارات نماز	۱- مهارت خواندن آیات فصل سوم ۲- آشنایی با مفاهیم برخی از پیام‌ها و داستان‌های قرآن کریم	۱- خواندن آیات ۴۰ تا ۵۰ سوره طه (طها) ۲- آشنایی با داستان قرآنی به سوی مبارزه بزرگ ۳- خواندن ذکر سلام نماز	کتاب درسی، نوار آموزشی، کارت قصه‌گویی و ...	برسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر و پایانی
	دوم			۱- خواندن آیات ۷۴ تا ۷۸ سوره حج ۲- آشنایی با مفهوم پیام دربارہی انجام کار خوب ۳- خواندن رکعت اول نماز شامل سوره حمد، توحید، ذکر رکوع و سجده		
	سوم			۱- خواندن سوره‌های قدر و زلزال ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی دربارهی نتیجهی عمل ۳- خواندن رکعت دوم نماز شامل سوره حمد، توحید، قنوت، رکوع و سجده و تشهد		
	چهارم			۱- خواندن آیات ۴۰ تا ۵۱ سوره شعراء ۲- آشنایی با داستان قرآنی پیروزی حضرت موسی علیه‌السلام ۳- خواندن رکعت سوم نماز، شامل تسبیحات اربعه، رکوع و سجده		
فروردین	سوم	۱- ارتقای توانایی خواندن قرآن کریم ۲- رفع اشکالات روخوانی قرآن کریم ۳- آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی ۴- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم ۵- تقویت صحیح‌خوانی اذکار و عبارات نماز	۱- مهارت خواندن آیات فصل سوم ۲- آشنایی با مفاهیم برخی از پیام‌ها و داستان‌های قرآن کریم	۱- خواندن آیات ۳۶ تا ۴۴ سوره شوری ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی دربارهی مشورت ۳- خواندن رکعت چهارم نماز، شامل تسبیحات اربعه، رکوع و سجده و تشهد و سلام	کتاب درسی، نوار آموزشی، کارت قصه‌گویی و ...	برسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر و پایانی
	چهارم			۱- خواندن سوره‌های عادیات و قارعه ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی دربارهی خوبی به دیگران ۳- خواندن یک نماز دو رکعتی به‌طور کامل		
اردیبهشت	اول	۱- ارتقای توانایی خواندن قرآن کریم ۲- رفع اشکالات روخوانی قرآن کریم ۳- آشنایی با برخی از پیام‌های قرآنی ۴- آشنایی با برخی از داستان‌های قرآن کریم ۵- تقویت صحیح‌خوانی اذکار و عبارات نماز	۱- مهارت خواندن آیات فصل سوم ۲- آشنایی با مفاهیم برخی از پیام‌ها و داستان‌های قرآن کریم	۱- خواندن آیات ۷۳ تا ۷۷ سوره قصص ۲- آشنایی با داستان قرآنی صبح پیروزی ۳- خواندن یک نماز سه رکعتی به‌طور کامل	کتاب درسی، نوار آموزشی، کارت قصه‌گویی و ...	برسش‌های شفاهی در قالب ارزش‌یابی مستمر و پایانی
	دوم			۱- خواندن آیات ۷۹ تا ۸۳ سوره بقره ۲- آشنایی با مفهوم پیام قرآنی دربارهی خوب سخن گفتن ۳- خواندن یک نماز چهار رکعتی به‌طور کامل		

محتوای کتاب آموزش قرآن پایه‌ی سوم ابتدایی

برای دستیابی به اهداف آموزش قرآن در پایه‌ی سوم، کتاب آموزش قرآن این پایه در سه فصل تنظیم شده است. محتوای این کتاب دانش‌آموزان را در رسیدن به اهداف موردنظر یاری می‌کند. این محتوا شامل مطالب زیر است:

فصل اول آموزش قرائت نماز

این فصل به آموزش قرائت نماز می‌پردازد تا دانش‌آموزان توانایی لازم را در خواندن صحیح اذکار نماز به دست آورند. این آموزش طی چهار هفته‌ی مهرماه و در هر هفته به میزان دو ساعت انجام می‌شود. در این فصل علاوه بر اذکار نماز، ترجمه‌ی آن‌ها نیز ارائه شده است. به این ترتیب، دانش‌آموزان به‌طور ضمنی با معنای اذکار نماز نیز آشنا می‌شوند. از این رو بدون سخت‌گیری و اجبار، دانش‌آموزان را تشویق کنید تا به تدریج معنای اذکار نماز را نیز بیاموزند.

گفتنی است فعالیت یاددهی - یادگیری اذکار نماز در این فصل، ناظر به کسب توانایی صحیح خواندن این اذکار از روی کتاب است و دانش‌آموزان با تشویق آموزگار و انجام فعالیت‌های پیش‌بینی شده در فصل سوم کتاب، به تدریج تا پایان سال تحصیلی اذکار نماز، به‌ویژه اذکار واجب آن را حفظ خواهند کرد.

فصل دوم آموزش روخوانی قرآن کریم

به دنبال آموزش قرآن در پایه‌ی اول و دوم ابتدایی، در این فصل، کسب توانایی روخوانی قرآن کریم، مبتنی بر استمرار آموزش و تمرین و تکرار روزانه است؛ زیرا کسب این مهارت نیز مانند دوچرخه‌سواری و شنا با توجه به ویژگی‌های روانی - حرکتی به تمرین‌های متوالی (روزانه)، کوتاه و متمرکز نیازمند است. از این رو مطالب فصل دوم با تمرکز و انحصار در آموزش روخوانی قرآن، در ۳۳ روز پیاپی تدریس و تمرین می‌شود. نوزده روز اول ضمن یادآوری و آموزش قواعد روخوانی، دانش‌آموزان به مهارت کافی در روخوانی صحیح کلمات و عبارات قرآنی دست می‌یابند؛ و در چهارده روز بعد با تمرین کافی توانایی روخوانی آیاتی از قرآن کریم را به دست می‌آورند. با توجه به اهمیت این آموزش، مطالب این ۳۳ روز، در زنگ اول یا دوم هر روز تدریس و تمرین می‌شود.

فعالیت‌های آموزشی این فصل از کتاب برای تثبیت و تقویت مهارت روخوانی قرآن و هم‌چنین انجام برخی فعالیت‌های دیگر در جهت تقویت انس دانش‌آموزان با قرآن کریم تدوین شده است. این فصل پس از آموزش ۳۳ روزه‌ی روخوانی قرآن، تا پایان سال تحصیلی، در زنگ اول یا دوم یکی از روزهای هفته تدریس می‌شود.

هریک از دروس این فصل که برای یک هفته در نظر گرفته شده «انس با قرآن کریم» نام دارد. در هر درس، فرازی از آیات قرآن کریم و نیز یک پیام یا داستان قرآنی آمده است. معمولاً این فراز قرآنی با داستان یا پیام قرآنی آن درس مربوط است. هم‌چنین بخش «انس با قرآن در خانه» به‌عنوان تکلیف دانش‌آموزان برای هر درس در نظر گرفته شده است. هر یک از صفحات انس با قرآن در خانه با یکی از احادیث معصومان علیهم‌السلام درباره‌ی قرآن زینت یافته است و نیز دارای یک تمرین مربوط به نماز و یک تمرین مربوط به خواندن تعدادی از آیات درس به‌صورت روزانه در خانه است.

قرآن در تابستان

از آن‌جا که خواندن روزانه‌ی قرآن کریم، مهم‌ترین عامل تثبیت و تقویت مهارت کسب شده در خواندن قرآن، و نیز مهم‌ترین نشانه‌ی انس با قرآن کریم است، در پایان کتاب درسی آموزش قرآن دانش‌آموزان، برای هر هفته از ماه‌های تابستان یک صفحه‌ی کامل از قرآن کریم در نظر گرفته شده است؛ تا دانش‌آموزان با تشویق آموزگار و والدین متعهد و دلسوز خود، هر روز مقداری از آیات مشخص شده را بخوانند.

فرایند کلی تدریس

کتاب آموزش قرآن پایه‌ی سوم ابتدایی دارای سه فصل است. روش کلی آموزش هر فصل به شرح زیر می‌باشد:

الف) فصل اول: آموزش قرائت نماز

این فصل از کتاب در مهرماه، طی ۸ جلسه (هر هفته دو جلسه) آموزش داده می‌شود. هدف اصلی این فصل، آموزش صحیح‌خوانی عبارات اذان و اقامه و اذکار نماز است. روش تدریس این فصل در ادامه ارائه خواهد شد.

توصیه

بسیار شایسته است با کمک مدیر و اولیای دانش‌آموزان، برای دانش‌آموزانی که نمازشان را به‌طور کامل آموخته‌اند و در خانه نیز نماز می‌خوانند، جوایز مناسبی تهیه کنید. (توجه به فرهنگ نماز)

ب) فصل دوم : آموزش روخوانی قرآن کریم

در این فصل آموزش و تمرین روخوانی قرآن کریم طی ۳۳ روز پیاپی انجام می‌شود. در ۱۹ روز اول برای کسب مهارت روخوانی قرآن کریم، به یادآوری و آموزش قواعد روخوانی پرداخته می‌شود و در چهارده روز بعد جهت تثبیت مهارت روخوانی، فرازهایی از قرآن تمرین می‌شود. روش کلی تدریس هر کدام به شرح زیر است :

۱- فرایند کلی تدریس نوزده روز اول : در این نوزده روز پیاپی آموزشی که ترجیحاً در زنگ‌های اول یا دوم ارائه می‌شود، عموماً در یک روز یادآوری یا آموزش قواعد روخوانی است و در روز بعد برای تثبیت قاعده‌ی روخوانی، کلمات و عباراتی که دارای آن قاعده‌اند، تمرین می‌شود.

۲- فرایند کلی تدریس از درس بیستم تا سی و سوم : در این چهارده روز، فرازهایی از سوره‌های گوناگون قرآن انتخاب شده است. در تمرین اول دانش‌آموزان در گروه‌های دو یا سه نفری - افراد هر میز - آیات درس را برای یکدیگر آرام می‌خوانند. پس از اتمام این تمرین، دانش‌آموزان تا پایان وقت کلاس، هر کدام یک یا دو سطر از آیات درس را برای کلاس با صدای بلند می‌خوانند و سایر دانش‌آموزان نیز از روی کتاب خود خط می‌برند.

ج) فصل سوم : (انس با قرآن کریم)

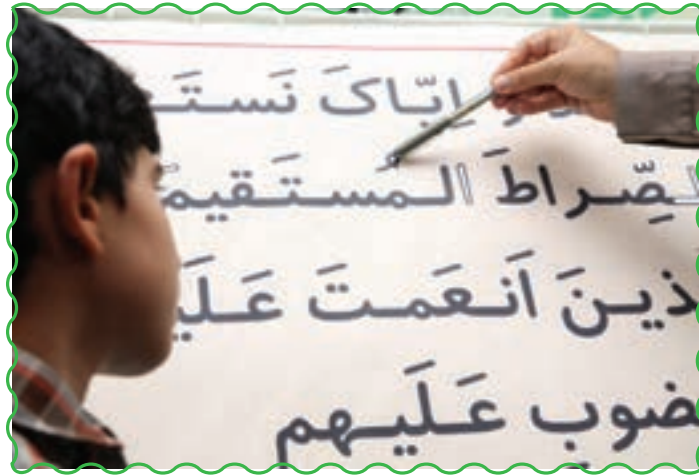
این فصل دارای شانزده درس «انس با قرآن کریم» است که هر کدام در یک ساعت در هفته تمرین می‌شود.

دروس انس با قرآن کریم شامل محتواهای زیر است :

آیاتی از قرآن کریم، پیام قرآنی یا داستان قرآنی و تمرین‌های انس با قرآن در خانه
روش تدریس هر یک از موضوعات بالا در فصل سوم به تفصیل خواهد آمد.

نحوه‌ی اشاره‌ی صحیح به بخش‌های کلمات

اشاره‌ی صحیح و فنی به حروف و حرکات، از مهم‌ترین گام‌های اولیه در آموزش روخوانی قرآن است. این امر منجر به بازشناسی حروف، حرکات و دقت در صحیح خواندن آن‌ها و ترکیب بخش‌های کلمات توسط دانش‌آموزان می‌شود. کسب این مهارت در روخوانی قرآن، مانند شناخت حروف و حرکات در خواندن و نوشتن زبان فارسی و نیز یادگیری چهار عمل اصلی در ریاضی، از اهمیت خاصی برخوردار است. اگر این آموزش، صحیح و کامل انجام شود، مهم‌ترین سنگ بنای مهارت خواندن صحیح قرآن گذاشته شده است و در غیر این صورت حتی در سال‌های بالاتر نیز باید این مرحله از آموزش با دقت انجام شود.

اشاره به حروف و حرکات معمولاً به کمک خط بر یا وسیله‌ای مانند خط کش انجام می‌شود. از آن جا که هنگام اشاره کردن، دست یا ثابت است و یا متحرک، روش صحیح اشاره در دو بخش زیر توضیح داده می‌شود.

الف) اشاره‌ی ثابت: در این نوع اشاره، دست ثابت است. این شکل از اشاره در موارد زیر انجام می‌شود.

۱- اشاره به حرکات «ـِ» در بخش‌های دارای این گونه حرکات؛ مانند:

خُلِقَ

آموزگار با خط بر یا وسیله‌ی مشابه دیگری به حرکت «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان همه با هم بگویند «خُ»؛ ممکن است در یکی دو بار اول، برخی از دانش‌آموزان به جای این که بگویند «خُ» بگویند «أ». به آن‌ها تذکر می‌دهیم که هر حرکت را با حرف آن بخوانند. سپس با کمی مکث به حرکت «ـِ» اشاره می‌کنیم تا دانش‌آموزان بگویند «لِ» و آن‌گاه به حرکت «ـِ» اشاره می‌شود تا آن‌ها بگویند «ق».

۲- اشاره به تنوین (ـِ ـَ ـُ) : اشاره به تنوین مانند اشاره به حرکات کوتاه است؛ یعنی برای اشاره به تنوین، دست ثابت است و به «ـِ» یا «ـِ» یا «ـِ» اشاره می‌شود؛ مانند:

وَلَدٌ أَحَدٌ حَرَجًا

در کلمه‌ی «حَرَجًا» آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «حَ» و سپس به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «رَ» و آن‌گاه به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «جَن». هم‌چنین در کلمه‌ی «أَحَدٍ» آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «دِن». در کلمه‌ی «وَلَدٌ» نیز آموزگار به «ـِ» اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند: «دُن».

توضیح: دقت کنید فلش‌ها در کلمات صفحه‌ی قبل فقط نشان‌دهنده‌ی اشاره‌ی شما به حرکات است، نه این‌که باید این فلش‌ها رسم شود.

(ب) اشاره‌ی متحرک: در این نوع اشاره، دست حرکت می‌کند. این شکل از اشاره در موارد زیر پیش می‌آید.

۱- اشاره از حرف به سوی حرکات بلند (ا، ی، ی، و) در بخش‌های دارای این‌گونه ترکیبات، مانند:

نوحیها

آموزگار درحالی‌که به کمک خط‌بر، از حرف «ن» به سوی صدای «و» اشاره می‌کند، دانش‌آموزان می‌گویند «نو» آن‌گاه از حرف «ح» به سوی صدای «ای» اشاره شده و آن‌ها می‌گویند «حی» و سرانجام از حرف «ه» به سوی «ا» اشاره می‌شود تا بگویند «ها».

توجه دارید که فلش‌ها فقط مسیر حرکت دست را نشان می‌دهد، نه این‌که باید این فلش‌ها رسم شود.
تبصره: اشاره به الف کوتاه (ا) دو حالت دارد: چنان‌چه الف کوتاه روی حرف باشد، مانند کلمه‌ی «هَذَا» به آن اشاره می‌شود تا دانش‌آموزان بگویند «ها»؛ و چنان‌چه الف کوتاه روی پایه‌ی «ی» باشد، در این صورت مثل صدای بلند اشاره می‌شود؛ مانند کلمه‌ی «هُدًی» که از حرف «د» به سوی «ی» اشاره می‌شود تا دانش‌آموزان بگویند «دا».

۲- اشاره از حرکت کوتاه به سوی علامت سکون؛ مانند: اَمَّهْلَهُمْ

آموزگار از حرکت «ء» به علامت (ْ) اشاره می‌کند تا دانش‌آموزان بگویند «أَمْ»، آن‌گاه از صدای «ب» به علامت (ْ) اشاره می‌کند تا بگویند «بَهْل» و سپس از حرکت «ء» به علامت (ْ) اشاره می‌شود تا بگویند «بَهْم».

۳- اشاره به تشدید در بخش‌های دارای حرف مشدّد مانند: حَقَّ

آموزگار درحالی‌که از حرکت کوتاه «ء» به سوی علامت تشدید اشاره می‌کند، دانش‌آموزان می‌گویند «حَقَّ» آن‌گاه آموزگار پس از کمی مکث، با توجه به حرکت حرف تشدید، به صورت ثابت یا متحرک به آن حرکت اشاره می‌کند. در مورد مثال بالا با اشاره‌ی ثابت به حرکت «ء» اشاره می‌شود و دانش‌آموزان می‌گویند «ق». دو مثال دیگر:

لَمَّا نَجَّيْ

آموزگار در کلمه‌ی «لَمَّا» ابتدا از حرکت «ء» به سوی علامت تشدید و آن‌گاه پس از کمی مکث از حرف «م» به سوی صدای «ا» اشاره می‌کند. در کلمه‌ی دوم نیز، ابتدا به حرکت «ئ»، سپس از حرکت «ء» به سوی تشدید و آن‌گاه پس از کمی مکث، از حرف «ج» به سوی صدای «ی» اشاره می‌شود.

نکته: وجود کمی مکث بین اشاره به بخش اول حرف مشدد و بخش دوم آن ضروری است. این امر به خوبی به دانش‌آموزان می‌آموزد که حرف دارای تشدید در واقع دو حرف است و دو بار خوانده می‌شود.

دو تذکر مهم:

۱- از دانش‌آموزان بخواهید که هم‌زمان با اشاره‌ی شما، بخش‌ها و کلمات را به صورت دسته‌جمعی بخوانند. ممکن است برخی از دانش‌آموزان، بعضی از بخش‌ها را زودتر یا دیرتر از اشاره‌ی شما بخوانند؛ از آن‌ها بخواهید با اشاره بخوانند و عقب یا جلو نیفتند.

۲- در آموزش لوحه‌ها، ابتدا دانش‌آموزان به روش فوق، کلمات و عبارات را دسته‌جمعی می‌خوانند و پس از کمی تمرین، خوب است با اشاره‌ی آموزگار خواندن به صورت انفرادی نیز انجام شود. پرسش انفرادی را همیشه از دانش‌آموزان قوی‌تر آغاز کنید.

روش تدریس روخوانی قرآن کریم

برای چهارده روز دوم این فصل از کتاب، آیاتی از قرآن کریم در نظر گرفته شده که مجموعه آیات هر روز، در یک صفحه از کتاب آمده است. تمرین و خواندن روزانه‌ی این آیات در کلاس درس، موجب تقویت توانایی روخوانی قرآن کریم می‌شود.

دانش‌آموزان در گروه‌های دو یا سه نفره، ابتدا آیات هر صفحه را برای یک‌دیگر به آرامی می‌خوانند و سپس تعدادی از دانش‌آموزان، هر کدام یک یا چند سطر از همین آیات را برای کلاس با صدای بلند می‌خوانند و سایر دانش‌آموزان نیز از روی کتاب خود خط می‌برند. همیشه خواندن انفرادی را از دانش‌آموزان قوی‌تر آغاز کنید.

چنانچه کلمه یا عبارتی برای دانش‌آموزان مشکل باشد، آن را روی تخته بنویسید و مانند قبل به بخش‌های آن کلمه یا عبارت اشاره کنید تا دانش‌آموزان آن را به صورت دسته‌جمعی، بخش‌بخش بخوانند. به دانش‌آموزان پیاموزید که هرگاه در خواندن قرآن با کلمه یا عبارت نسبتاً مشکل روبه‌رو شدند، خودشان سعی کنند آن کلمه را بخش‌بخش بخوانند. اگر این یادگیری اتفاق بیفتد، مهم‌ترین گام در کسب مهارت روخوانی قرآن برداشته شده است.

رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان

عموم اشکالات روخوانی دانش‌آموزان به ضعف مهارت روخوانی یا به عدم دقت، شتابزدگی، اضطراب و عدم اعتماد به نفس آن‌ها مربوط است.

آموزگار باید با روش‌های گوناگون متناسب با هر اشکال آشنا باشد تا به روش صحیح اشکال دانش‌آموزان را برطرف سازد و مهارت روخوانی دانش‌آموزان را افزایش دهد.

توجه به اصول زیر برای توفیق بیشتر در رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان ضروری است.

۱- رفع اشکال همراه با تشویق دانش‌آموز نسبت به آنچه صحیح خوانده است، انجام شود تا موجب تقویت اعتماد به نفس او شود.

۲- رفع اشکال باید به نحوی انجام شود که موجب اضطراب دانش‌آموز نشود.

۳- حتی الامکان خود دانش‌آموز، اشکال خویش را برطرف کند.

۴- پس از خواندن صحیح عبارت قرآنی توسط دانش‌آموزان دیگر، دانش‌آموز متوجه خطای خود بشود و حتی الامکان آن را رفع کند.

۵- رفع اشکال، موجب صرف وقت بیش از حد نشود.

۶- تسلط آموزگار بر روخوانی متن درس، موجب تشخیص بهتر اشکالات و رفع آن‌ها می‌شود.

۷- آموزگار نباید بلافاصله، حالت صحیح کلمه را بخواند و نیز از دانش‌آموزان بخواهد که آن‌ها نیز چنین کاری نکنند.

۸- رفع برخی از اشکالات دانش‌آموزان به تمرین بیشتر و مرور زمان نیاز دارد. از این رو، آموزگار نباید انتظار داشته باشد که همه‌ی اشکالات آن‌ها بلافاصله برطرف شود.

روش رفع اشکالات روخوانی دانش‌آموزان

با توجه به اصول فوق، آموزگار یکی از روش‌های زیر یا ترکیبی از آن‌ها را برای رفع اشکال انتخاب می‌کند. این روش‌ها عبارت‌اند از:

۱- در حین قرائت دانش‌آموز، به او تذکر نمی‌دهیم، بلکه صبر می‌کنیم که وی سطر را تا آخر بخواند، سپس در صورت لزوم به او تذکر می‌دهیم.

۲- پس از تشویق دانش‌آموز، از او می‌خواهیم که همان عبارت را یک بار دیگر با دقت و آرامش بیشتر بخواند. بسیار مناسب است همیشه به عنوان گام اول رفع اشکال، از این شیوه استفاده شود.

۳- توجه دانش‌آموزان کلاس را به کلمه‌ی غلط خوانده شده جلب کرده، با طرح سؤال، شکل صحیح و غلط کلمه را مقایسه می‌کنیم و از آن‌ها می‌خواهیم تا شکل صحیح را بگویند. آن‌گاه از دانش‌آموزی که کلمه را غلط خوانده بود، می‌خواهیم که عبارت را این بار به شکل صحیح بخواند.

۴- اگر به نظر می‌رسد کلمه یا عبارت غلط خوانده شده برای تعدادی از دانش‌آموزان مشکل است، آموزگار کلمه یا عبارت را روی تخته بنویسد و از همه‌ی دانش‌آموزان بخواهد تا با اشاره‌ی او، آن کلمه یا عبارت را به صورت بخش‌بخش بخوانند. آن‌گاه از دانش‌آموز اولی بخواهد تا آن عبارت را با دقت بیشتر و به شکل صحیح بخواند.

تذکر:

- ۱- بعضی از دانش‌آموزان لکنت زبان دارند و عبارات را با مکث، تکرار و به کندی می‌خوانند. آموزگار ضمن برخورد لطیف، مناسب و طبیعی سعی می‌کند آن‌ها در انتظار بقیه خجالت‌زده نشوند و مورد تمسخر قرار نگیرند.
- ۲- مناسب است دانش‌آموزان را به گروه‌های چندنفره تقسیم کنیم تا آیات درس را برای یکدیگر بخوانند و اشکالات روخوانی و قرائت یکدیگر را اصلاح کنند. سعی شود افراد ضعیف با افراد قوی، هم‌گروه شوند تا برای یکدیگر مفیدتر باشند و نتیجه‌ی بهتری حاصل شود.

در پایان این قسمت خلاصه و فهرستی از مهم‌ترین دلایل و عللی که موجب بروز اشکالات دانش‌آموزان در روخوانی قرآن می‌شود و نیز راه رفع هر یک از آن‌ها به اختصار ارائه می‌شود. معلم محترم باید پس از تشخیص هر اشتباه، علت آن را بررسی و با استفاده از راه‌حل‌های ارائه شده و یا ترکیبی از آن‌ها، دانش‌آموزان را هدایت کند تا اشکال برطرف شود.

مهم ترین علل بروز مشکلات در روخوانی قرآن

۱- **عجله و شتابزدگی**: از قرآن آموز می‌خواهیم که کلمات و عبارات را آرام و شمرده بخواند و به حروف و حرکات نیز دقت کند.

۲- **کم توجهی به حروف و حرکات و کلی خوانی کلمات و ترکیبات**: با تذکر دادن به دقت در حرکات و علائم و یا جلب توجه قرآن آموزان به علائم و حرکات از طریق اشاره به بخش‌ها و بخش خوانی کلمات و ترکیبات، این مشکل برطرف می‌شود.

۳- **طولانی خواندن و وصل عبارات به یکدیگر**: از او می‌خواهیم که کلمه کلمه، ترکیب ترکیب و جمله جمله بخواند، مانند آیات تقطیع شده در کتاب درسی

۴- **خجالت، اضطراب و عدم اعتماد به نفس**: با برخورد های مناسب و ایجاد اعتماد به نفس این مشکل برطرف می‌شود. برخوردهای مناسب عبارت‌اند از: خوشرویی، تشویق، تغییر نوبت قرائت، قطع نکردن قرائت دانش آموز، سؤال و جواب درباره‌ی اشتباه با سایر دانش آموزان، عدم توبیخ او و ...

۵- **نمادها و ترکیبات جدید و نامأنوس نسبت به سواد فارسی**: این موارد، با معادل‌های فارسی مقایسه و آموزش داده می‌شود؛ به موارد زیر توجه کنید:

- ترکیبات همزه، مانند: $\text{ءَامَنَّا} \leftarrow \text{آَمَنَّا}$

$\text{لِأَدَم} \leftarrow \text{لَادَم}$

$\text{مُسْتَهْزِئُونَ} \leftarrow \text{مُسْتَهْزِئُون}$

- الف کوچک، مانند: $\text{رَزَقْنَهُمْ} \leftarrow \text{رَزَقْنَاَهُمْ}$

$\text{غَفِلُونَ} \leftarrow \text{غَافِلُونَ}$

- واو کوچک، مانند: $\text{مَعَهُ} \leftarrow \text{مَعَهُو}$

$\text{إِنَّهٗ} \leftarrow \text{إِنَّهٗو}$

- ی کوچک، مانند: $\text{بِعِبَادِهِ} \leftarrow \text{بِعِبَادِهِی}$

$\text{بِهِی} \leftarrow \text{بِهِی}$

۶- **وجود حروف ناخوانا در بسیاری از کلمات و ترکیبات آیات قرآن**: گاهی دانش آموز، خود به خود، آن‌ها را می‌خواند. با معادل‌سازی و تذکر نسبت به ناخوانا بودن این حروف، می‌توان مشکل را برطرف کرد؛ به موارد زیر توجه کنید.

- **الف ناخوانا**: $\text{قالوا} \leftarrow \text{قالو}$

$\text{عَمِلُوا} \leftarrow \text{عَمِلو}$

- **واو ناخوانا**: $\text{الصَّلَاةُ} \leftarrow \text{الصَّلَاة}$

$\text{أَوْلَئِكَ} \leftarrow \text{أُولَئِكَ}$

$\text{أَوْلِيَائِهِمْ} \leftarrow \text{أُولِيَائِهِمْ}$

- **ی ناخوانا**: $\text{يَسْتَهْزِئُ} \leftarrow \text{يَسْتَهْزِئُهُ}$

$\text{هُدًى} \leftarrow \text{هُدًى}$

$\text{ذِكْرُی} \leftarrow \text{ذِكْرُی}$

۷- وجود حروف ناخوانا در وسط بخش : در این موارد، باید پس از تشخیص حروف ناخوانا، حرکت قبل از آنها، به

تشدید یا ساکن وصل شود؛ مانند :

بِالْآخِرَةِ
ءَامِنَ النَّاسُ

بِالْغَيْبِ
لَقُوالَّذِينَ

وَأَمْرَاتِهِ

۸- توالی حروف ناخوانا و اتصالات : در این موارد، باید پس از بخش خوانی و اشاره به بخش‌ها از اتصالات بهره گرفت؛

مانند :

يُؤْمِنُونَ بِالْغَيْبِ وَيُقِيمُونَ الصَّلَاةَ
بقره، ۳

أُولَئِكَ الَّذِينَ اسْتَرَوْا الضَّلَالَةَ بِالْهُدَى
بقره، ۱۶

۹- ترکیب حروف : که باید از اشاره و بخش خوانی استفاده شود؛ مانند :

نُجْرِي ← نُجَازِي
يَخْدَعُونَ ← يَحْدَعُونَ

۱۰- جابه‌جایی حروف و حرکات : این مشکل در اثر تشابه کلمات، کلی خوانی و عجله پیش می‌آید. این موارد با بخش خوانی

و شمرده‌خوانی اصلاح می‌شود؛ مانند :

يَعْلَمُونَ ← يَعْمَلُونَ
عَبْدَهُ ← عَجْدَهُ

۱۱- کم یا زیاد کردن تشدید : این اشکال بسیار زیاد پیش می‌آید؛ مانند :

إِيَّاكَ ← إِيَّاكَ
حَيَّ ← حَيَّ
وَلِيِّ دِينَ ← وَلِيِّ دِينَ
لَا شَرِيكَ لَهُ ← لَا شَرِيكَ لَهُ

۱۲- نگاه نکردن به خط قرآن و از حفظ خواندن : برای حل این مشکل نیز با طرح سؤال‌های مناسب، توجه قرآن‌آموز را

به خط قرآن جلب می‌کنیم .

با توجه به ویژگی‌های ارزش‌یابی مذکور در اصول حاکم بر برنامه‌ی آموزش قرآن، ارزش‌یابی باید در خدمت یادگیری قرار گیرد. از این رو معمولاً فعالیت‌های تدریس، تمرین و پرسش، توأمان و همراه یکدیگر اتفاق می‌افتند. توجه به این نکته از دو جهت مهم است. اول آن که هر چند رسیدگی به تکلیف دانش‌آموزان در انجام تمرین‌های «انس با قرآن در خانه» نیازمند اختصاص وقت خاصی است اما غیر از این مورد نیازی نیست که وقت خاصی برای پرسش از دانش‌آموزان اختصاص داده شود؛ بلکه در تدریس آیات هر درس، علاوه بر تمرین، توانایی دانش‌آموزان نیز ارزش‌یابی می‌شود. ثانیاً چنین رفتار و نگاهی موجب آمادگی دائمی دانش‌آموزان می‌شود و هم‌چنین زمینه‌ی کاهش اضطراب آن‌ها در انجام پرسش با تعیین وقت قبلی و... را فراهم می‌آورد.

با رعایت نکات فوق، ارزش‌یابی درس قرآن در پایه‌ی سوم ابتدایی به صورت شفاهی و در دو نوع مستمر و پایانی به شرح زیر انجام می‌شود.

الف) ارزش‌یابی مستمر: نمره‌ی ارزش‌یابی مستمر با توجه به میزان مشارکت دانش‌آموز در فعالیت‌های یادگیری تعیین می‌شود.

اهمّ این فعالیت‌ها در درس قرآن عبارت است از:

- ۱- مشارکت در جمع‌خوانی عبارات نماز از روی لوحه و همراهی با نوار آموزشی
- ۲- مشارکت در خواندن آیات و عبارات قرآنی از روی لوحه‌ی آموزشی
- ۳- میزان توانایی در خواندن آیات و عبارات قرآنی کتاب درسی در پرسش‌های تدریجی و توأمان با فعالیت‌های تدریس و تمرین

آیات دروس

- ۴- مشارکت در کار گروهی به منظور فهم بیشتر (بیان مصادیق پیام‌های زندگی) (پیام قرآنی)
- ۵- اعلام آمادگی برای خواندن لوحه، آیات و عبارات از روی کتاب درسی
- ۶- بیان داستان‌های قرآنی کتاب
- ۷- انجام منظم تکلیف انس با قرآن در خانه
- ۸- انجام فعالیت‌های خارج از کلاس مرتبط با درس قرآن مانند:
 - خواندن روزانه‌ی قرآن در خانه؛
 - تهیه‌ی نوار آموزشی قرآن یا سایر نوارهای قرآن و استماع آن در خانه؛
 - شناسایی و درک معنای کلمات و عبارات ساده‌ی قرآنی در هر درس؛
 - حفظ برخی از سوره‌ها، آیات و پیام‌های قرآنی؛
 - تلاوت قرآن با صوت خوش و زیبا؛
 - نقاشی، خوش‌نویسی و انجام سایر کارهای هنری درباره‌ی پیام‌های قرآنی، داستان‌ها و...
 - شرکت در جلسات و مسابقات قرآنی مانند حضور در دارالقرآن‌ها و سایر برنامه‌های مشابه؛
 - جمع‌آوری مطالبی درباره‌ی قرآن از مجموعه‌ی کتاب‌های درسی دوره‌ی ابتدایی؛
 - توجه به اخبار روز قرآنی و بیان برخی از آن‌ها در کلاس، با استفاده از روزنامه‌ها، رادیو و سیمای قرآن، برنامه‌های اخباری صدا و سیما و...

- تولید روزنامه‌های دیواری خاص قرآن با ارائه‌ی مطالب مربوط به آن در روزنامه‌های دیواری مدرسه.

بدیهی است آموزگار می‌تواند در چارچوب برنامه‌ی آموزش قرآن و مناسب با اصول، محتوا و روش‌های آن، دانش‌آموزان را به هر فعالیت مناسب دیگری نیز ترغیب و تشویق کند.

تذکر: نباید پرداختن به فعالیت‌های خارج از کلاس، فعالیت اصلی آموزش قرآن را تحت الشعاع قرار دهد.

آموزگار با توجه به وضعیت هر دانش‌آموز نسبت به این فعالیت‌ها و با اولویت دادن به میزان توانایی روخوانی آیات و عبارات قرآنی که هدف اصلی درس قرآن در دوره ابتدایی است، نمره‌ی هر دانش‌آموز را در ارزش‌یابی مستمر مشخص می‌کند. در این‌جا چند نکته مهم یادآوری می‌شود:

۱- در ارزش‌یابی مستمر نباید میانگین نمرات طول نیم‌سال ملاک عمل باشد؛ بلکه روند پیشرفت دانش‌آموز مدنظر است. انتظار می‌رود که روند یادگیری عموم دانش‌آموزان رو به رشد باشد و اگر استثنائاً دانش‌آموزی چنین پیشرفتی ندارد، باید علت آن را بررسی کرد و حتی‌الامکان رفع اشکال کرد.

۲- در ارزش‌یابی مستمر باید به تفاوت‌های فردی دانش‌آموزان نیز توجه شود. برای مثال، دانش‌آموز کم‌استعدادی را که از تلاش و کوشش خوبی برخوردار است، نباید با دانش‌آموزان قوی سنجیده و ملاک ارزش‌یابی آن‌ها یکسان باشد.

۳- با توجه به آیین‌نامه‌ی امتحانات «ابتدایی و راهنمایی تحصیلی» حداقل پنج نمره از نمره‌ی ارزش‌یابی دانش‌آموزان در هر نیم‌سال، به فعالیت‌های خارج از کلاس آن‌ها اختصاص دارد. انجام تکلیف انس با قرآن در خانه می‌تواند یکی از مهم‌ترین فعالیت‌های خارج از کلاس باشد. دانش‌آموزانی که این تکلیف را منظم انجام می‌دهند، هر چند که گاهی در انجام برخی از آن‌ها با اشتباه روبه‌رو شوند، می‌توانند حداکثر نمره‌ی فعالیت‌های خارج از کلاس را به خود اختصاص دهند.

(ب) ارزش‌یابی پایانی: در پایان هر نیم‌سال از دانش‌آموزان به‌صورت شفاهی به شرح زیر، ارزش‌یابی پایانی به عمل می‌آید.

ردیف	موارد ارزش‌یابی	میزان ارزش‌یابی	نمره	سطح انتظار
۱	روخوانی کلمات و عبارات قرآنی دروس نوزده روز اول فصل دوم	نیم صفحه یا حدود چهار خط از کتاب درسی	۹	خواندن به‌صورت شمرده و آرام
۲	روخوانی آیات و عبارات قرآنی از روز بیستم به بعد فصل دوم و ستون قرآنی فصل سوم	نیم صفحه یا حدود چهار خط از کتاب درسی	۹	
۳	پیام زندگی (پیام قرآنی)	دو پیام	۲	پس از روخوانی عبارت پیام قرآنی و ترجمه‌ی آن از روی کتاب، بتواند با استفاده از تصاویر کتاب یا بدون آن، مفهوم پیام را به زبان خود توضیح دهد یا نمونه و مصداقی از آن را بیان کند.
جمع			۲۰	

تبصره: هر دانش‌آموز با توجه به هریک از موارد زیر و در مجموع حداکثر دو نمره‌ی تشویقی می‌تواند کسب کند.

۱- خواندن عبارات قرآنی به‌صورت روان

۲- حفظ یک صفحه از آیات کتاب درسی (مانند آیه‌الکرسی)

۳- حفظ حداقل چهار پیام قرآنی از پیام‌هایی که در هر نیم‌سال تدریس شده است.

۴- حفظ عبارات اذان و اقامه و اذکار نماز

۵- قرائت عبارات و اذکار نماز تقریباً شبیه نوار آموزشی

شیوه‌ی کسر نمره در ارزش‌یابی پایانی

الف) روخوانی:

۱- به ازای هر کلمه غلط خوانده شده نیم (۵/۰) نمره کسر می‌شود. در صورتی که دانش‌آموز غلط خود را با تذکر معلّم یا بدون آن، تصحیح کند، نمره‌ای از وی کسر نمی‌شود.

۲- در صورتی که دانش‌آموز نمی‌تواند کلمات و عبارات قرآنی کتاب را مطابق سطح انتظار ارزش‌یابی پایانی - جدول صفحه قبل - بخواند، یا مکث و برگشت‌های زیاد دارد، با توجه به میزان نقص، حداکثر دو نمره از او کسر می‌شود.

ب) پیام قرآنی: اگر دانش‌آموز پس از خواندن متن و ترجمه‌ی پیام از روی کتاب، نتواند درباره‌ی آن توضیح دهد یا مصداقی را بیان کند و یا توضیح ارائه شده خیلی از مفهوم پیام دور باشد، نمره‌ی آن پیام را (هر پیام یک نمره) کسر نمی‌کند و یا به میزان نقص، از نمره‌اش کسر می‌شود.

تذکر: در ارزش‌یابی همیشه به نکات زیر توجه داشته باشید:

۱- ارزش‌یابی نباید موجب تضعیف علاقه‌ی دانش‌آموزان به درس قرآن شود. از این رو، باید از سخت‌گیری‌های بی‌جا پرهیز کرد یا به‌نحوی ارزش‌یابی را انجام داد که دانش‌آموزان، آن را جزئی از فرایند یادگیری احساس کنند تا محیطی اضطراب‌آور همراه با فشار روانی ایجاد نشود.

۲- مهارت روخوانی قرآن، به‌تدریج کسب می‌شود؛ از این رو، نباید انتظار داشت که همه یا بیش‌تر دانش‌آموزان مهارت روخوانی آیات یک درس را در زمان تدریس به‌طور کامل کسب کنند. هر دانش‌آموز با توجه به استعداد خود، این مهارت را به تدریج در دروس بعدی به‌دست می‌آورد.

۳- با توجه به اصل تفاوت‌های فردی بهتر است از دانش‌آموزان ضعیف‌تر، درباره‌ی قسمت‌های ساده‌ی کتاب پرسش کرد.

۴- فرصت رفع اشکال را برای دانش‌آموزان فراهم آورید تا بتوانند اشتباه خود را تصحیح کنند. برای مثال، تذکر برای برگشت و صحیح خواندن، در صورتی که موجب اضطراب بیش‌تر دانش‌آموزان نشود، مناسب و مفید است.

وسایل و تجهیزات مورد استفاده در آموزش قرآن

ابزارها و رسانه‌های آموزشی جزئی از لوازم فرایند یادگیری است. این ابزارها و رسانه‌ها هرچه از تنوع و جذابیت بیشتری برخوردار باشد، بر عمق و وسعت یادگیری می‌افزاید. رسانه‌های مورد استفاده در درس قرآن عبارت‌اند از:

الف) کتاب درسی: کتاب درسی، حلقه‌ی اتصال بین برنامه‌ریزان و معلمان، دانش‌آموزان، اولیای آن‌ها و افکار عمومی جامعه است؛ به طوری که هیچ رسانه‌ی آموزشی دیگری از این نقش و اهمیت برخوردار نیست.

ارکان مهم برنامه‌ی درسی مانند رویکرد، اهداف آموزش، منطق سازماندهی محتوا، روش‌های آموزش و شیوه‌های ارزش‌یابی در کتاب درسی تجلی می‌یابد.

ب) لوحه‌ی آموزشی: لوحه، قسمتی از متن کتاب است که به صورت تصویر و یا نوشته برای تسهیل امر یادگیری به کار می‌رود.

آموزگار جهت تمرکز و جلب توجه دانش‌آموزان، لوحه را در جلوی کلاس نصب می‌کند و به روشی که توضیح داده خواهد شد، از دانش‌آموزان می‌خواهد تا آیات قرآنی را بخوانند.

لوحه‌های آموزش قرآن در پایه‌ی سوم ابتدایی، شامل آیات و عبارات قرآنی فصل اول و دوم (۱۹ روز اول) کتاب درسی است.

ج) **نوار آموزشی**: در نوار آموزشی عبارات و اذکار نماز به صورت کوتاه، با نظم و ترتیب بیش‌تری نسبت به نوارهای رایج و با صوتی رسا و تلفظی واضح قرائت شده است.

د) **کتاب راهنمای معلم (همین کتاب)**: به منظور ارتقای توانایی معلم و کسب توفیق بیش‌تر در دستیابی به اهداف آموزشی، کتاب راهنمای معلم ضروری است. معمولاً هر کتاب راهنمای معلم، از دو بخش اصلی تشکیل می‌شود. در بخش اول، کلیاتی درباره‌ی اهداف، محتوای کتاب، روش‌های آموزش و ارزش‌یابی پیشرفت تحصیلی و در بخش دوم توضیحات جزئی درباره‌ی هر درس ارائه می‌شود.

معلم با مطالعه‌ی دقیق کتاب راهنما، از یک سو با طرح خاص هر درس و اهداف خاص هر درس آشنا می‌شود و با بهره‌گیری از شیوه‌های تدریس ارائه شده بر توفیقات خود در دستیابی به اهداف آموزشی می‌افزاید و از سوی دیگر با استفاده از توضیحات و دانستنی‌هایی دیگر که مخصوص معلم است، توانایی خود را در پاسخ دادن به پرسش‌های احتمالی دانش‌آموزان ارتقاء می‌بخشد و با اعتماد و اطمینان بیش‌تری در کلاس حضور می‌یابد.

این کتاب زمینه‌ی خلاقیت و ابتکار بیش‌تر در معلم را نیز فراهم می‌آورد.

حداقل دانش و مهارتی را که یک مسلمان برای بهره‌گیری مستمر از قرآن کریم نیاز دارد، سواد قرآنی نامیده می‌شود. معلمان گرامی معمولاً واجد این توانایی‌اند. به منظور ارتقای این توانایی در این کتاب، پس از توضیحات مربوط به روش تدریس هر درس در بخش دانستنی‌های معلم، علاوه بر توضیحاتی درباره‌ی شیوه‌ی رفع اشکال برخی از کلمات درس، قسمتی به‌عنوان «گامی به سوی درک معنای آیات قرآن» ارائه شده است. تمرینات این قسمت به کمک ترجمه‌ی آیات آن درس و آموخته‌های قبلی معلمان، انجام می‌شود. سعی کنید این تمرین‌ها را انجام دهید تا توانایی شما در درک معنای آیات قرآن کریم افزایش یابد.

فهرست الفبایی کلمات ترجمه شده در پایان کتاب آمده است. هرگاه معنای کلمه‌ای را فراموش کردید، می‌توانید به این قسمت مراجعه کنید.

«اگر تحصیل کرده‌های کشور، روزی یک صفحه قرآن با توجه به معنای آن بخوانند و در آن تدبّر کنند، غوغایی برپا می‌شود. تحقق این امر به فرهنگ‌سازی و تدبیر نیاز دارد.»

از بیانات مقام معظم رهبری
در دیدار اعضای شورای عالی انقلاب فرهنگی با ایشان
در تاریخ ۸۶/۹/۱۷

آشنایی خانوادگی دانش‌آموزان با برنامه‌ی آموزش قرآن و نقش حمایتی آن‌ها

دو کانون مهم خانواده و مدرسه از نهادهای مؤثر جامعه در تعلیم و تربیت کودکان است. هرچه این دو کانون نقش خود را بهتر ایفا کنند و هماهنگی بیشتری با هم داشته باشند، دستیابی به اهداف تعلیم و تربیت با موفقیت بیشتری همراه خواهد بود. از این رو، ارتباط خانه و مدرسه می‌تواند زمینه‌ی این آشنایی و هماهنگی را فراهم آورد.

بسیار مناسب است در آغاز سال تحصیلی و با کمک مدیریت مدرسه از والدین دانش‌آموزان دعوت کنید تا درباره‌ی دروس به‌ویژه درس قرآن و نقش حمایتی والدین از این درس گفت‌وگو شود. خانواده به‌ویژه مادران از این امر استقبال می‌کنند. در این جلسه با استفاده از پیش‌گفتار کتاب دانش‌آموزان، می‌توانید مطالب زیر را طرح کنید:

۱- توصیه به خواندن دقیق پیش‌گفتار کتاب

۲- دانش‌آموزان باید با تشویق‌ها و راهنمایی‌های لازم و به موقع، سادگی یادگیری قرآن را احساس کنند و با کسب موفقیت در این راه، هرچه بیشتر به یادگیری قرآن علاقه‌مند شوند. آن‌ها باید احترام به قرآن و کوشش در راه آشنایی با آن را از ما بیاموزند و با مشاهده‌ی اخلاق و رفتار ما درک کنند که همه می‌خواهیم آن‌گونه باشیم که خدا دوست دارد. آن‌ها باید خواندن روزانه‌ی قرآن، عمل به دستورات خدا، مهربانی به مردم و اخلاق و رفتار اسلامی را عملاً از بزرگ‌ترها بیاموزند.

۳- مطالب فصل‌های اول تا سوم به‌ویژه فصل دوم و روزهای پیاپی آموزش در این فصل را به اختصار برای والدین توضیح دهید و از ایشان بخواهید تکلیف کودک خود را در خانه به‌خصوص در آبان ماه (فصل دوم) با جدیت پی‌گیری کنند و از او بخواهند درس روزانه‌ی قرآن را در خانه تمرین کند.

۴- از کودک خود بخواهید هر روز، هر چند کوتاه دقایقی از روی کتاب درسی خود یا قرآن کامل، چند سطر از آیات قرآن را بخواند. در این امر به رغبت او توجه داشته باشید و بر او سخت‌گیری نکنید و در صورت انجام این کار، او را تشویق کنید.

۵- دقت کنید، شما نباید آیات و عبارات قرآنی را برای او بخوانید تا او به تقلید از شما بخواند. آموزگار نیز عبارات قرآن را برای دانش‌آموزان نمی‌خواند. اگر فرزند شما در خواندن کلمات، اشتباهی داشت از او بخواهید که دوباره آن را با دقت بخواند تا خود به اشتباهش پی‌برد و آن را اصلاح کند.

۶- حفظ آیات یا سوره‌های کتاب الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ آیاتی از کتاب خود علاقه نشان می‌دهد، او را به انجام این کار تشویق کنید. این امر زمینه‌ی شرکت او را در مسابقات قرآن مدرسه نیز فراهم می‌کند.

۷- در هر درس یکی از عبارات زیبا، کوتاه و حکمت‌آمیز قرآن به نام پیام قرآنی آمده است. حفظ پیام‌های قرآنی و ترجمه‌ی آنها نیز الزامی نیست؛ ولی اگر کودک شما به حفظ این پیام‌ها علاقه‌مند است، او را به این کار تشویق کنید تا بتواند به تدریج آنها را سرلوحه‌ی زندگی خویش قرار دهد. ضمناً حفظ پیام‌ها، او را برای شرکت در مسابقات قرآن مدرسه نیز آماده می‌کند.

۸- غالباً مفهوم هریک از پیام‌ها با مجموعه‌ای از تصاویر توضیح داده شده و از دانش‌آموزان خواسته شده است که درباره‌ی مفهوم پیام، موضوع جدیدی را نقاشی کنند یا چند جمله‌ای بنویسند. این امر زمینه‌ی خلاقیت آنها را فراهم می‌آورد. نباید از آنها انتظار پاسخ مشخصی را داشت، بلکه هر مطلب مناسبی را بیان کنند، می‌توانند به نوعی پاسخ مطلوب باشد، از این رو باید پاسخ را پذیرفت و آنها را تشویق کرد.

۹- از فرزندتان بخواهید داستان‌های کتاب را که برای ایجاد انس و علاقه بیشتر به قرآن و فهم و درک مفاهیم آن است، از روی کتاب برای شما بخواند و به کمک تصاویر برای شما تعریف کند. این کار علاوه بر آموزش قرآن، موجب تقویت مهارت‌های خواندن و گفتن در زبان فارسی نیز می‌شود.

۱۰- اگر شما با روش‌های آموزش روخوانی قرآن آشنایی دارید، از کتاب درسی پیشی نگیرید و هیچ قاعده‌ای را علاوه بر آنچه در کتاب آمده است، به او نیاموزید. به یاری خداوند، این آموزش در پایه‌های بعد با نظم خاصی پیش می‌رود و کامل خواهد شد.

۱۱- به یاد داشته باشید هیچ‌وقت بر کودک خود سخت نگیرید، بلکه موفقیت‌های او را ارج نهید و با ملاحظت، نرمی، صبر و حوصله به او کمک کنید تا ضعف‌های خود را جبران کند.

